

so zúfalstvom Margaret, navrhuje jej, aby odišla len s dieťaťom na Nový Zéland. Všetko je však už pripravené. Jack má presné inštrukcie, čo má robiť, keď ostatní už budú na lodi Eurydika.

Margaret. Dajte mi pokoj.

Jack. Vy tomu ešte stále neveríte – to je úžasné! Nie je totiž celkom jedno, akým spôsobom človek umrie. (Margaret pohrdlivo mlčí.) Ak by som ja mal možnosť výberu, urobil by som to vlastnoručne – slovom sám... (Podáva jej revolver.) Prosím – ! Berte – ! Slovom – nechcete sama... (Hodí revolver na stolík a ide k telefónu. Pozerá stále na Margaret.)

Margaret. (Pomaly stráca istotu, začína veriť, že jej naozaj hrozí smrť.) Kde je moje dieťa?! Jack, kde je Pauletto?!

Jack. (Vytáča číslo.) Neviem. Možno už v nejakom ústave alebo pcestuje s nimi...

Margaret. Panebože... A kde je Bobby?!

Jack. Na palube Eurydiky, prirodzene...

Margaret. Co ste mu urobili?!

Jack. Nič vážne – trochu si pospl...

Margaret. (Zrazu si uvedomí, že na palube Eurydiky je Pauletto. Vrhne sa k Jackovi.) Jack, povedz mi pravdu, kde je moje dieťa?! Kde je Pauletto?! Kde je Bobby?!

Jack. Si naozaj pomätená?! Na palube – povedal som ti...!

Margaret. (Zúfalý krik.) Nie...! Nie...! (Zvuk lodného motora zosilnie. Margaret sa rozbehne k terase, kričí dolu.) Nie...! Nemôžeteééé...! Na lodi je moje dieťa... niéé-éé...!! Paulettóóó... Bobby!

(Jack vystrelí, telom Margarety trhne. Na chvíľu ustrnie – držiak sa zábradlia. Potom sa pomaly obráti, pozerá na Jacka ako vyplašené dieťa a vracia sa taktavo do komnaty.)

Margaret. Jack, nie...! Nie...! Jack, prečo – ?

(Jack vydráždený „spomienkou“ – niekoľkokrát zopakuje výstrel.)

Jack. Prečo...?! Prečo...?! Pochabá ženská – máš, čo si pýtala...! (Zlostne odhodí zbraň. V tej chvíli sa ozve výbuch...)

Použitá literatúra: *Králik, Š.:* Margaret zo zámku. In: Hry. Bratislava: Tatran, 1983.

KÝM KOHÚT NEZASPIEVA

Autor pod vplyvom existencializmu v hre z obdobia Slovenského národného povstania vytvára **hraničnú situáciu**, v ktorej postava obnažuje svoj charakter, prestáva skrývať motívy svojho konania, zabúda na ľudskosť a ohľady, je sebecká, snaží sa zachrániť za každú cenu. Scéna počas celej hry sa nemení, je to nevládny pivničný priestor zaprataný haraburdím. Dej trvá len niekoľko hodín.

Názov je **parafrázou** na slová Ježiša Krista o Petrovej zrade. V diele zradia hrdinovia niekoľkokrát jeden druhého, ale hlavne sami seba, svoju ľudskosť a dôstojnosť.

Autor: Ivan Bukovčan (1921 – 1975), po skončení Právnickej fakulty UK v Bratislave pracoval ako publicista, scenárista a dramatik. V tvorbe využíval postupy **socialistického realizmu** (napr. *Surovô drevo*), **existencializmu** (*Kým kohút nezaspieva*) a **absurdnej drámy** (napr. *Pštrosí večierok*), pokúšal sa aj o **sci-fi** hru (napr. *Luigiho srdce alebo Poprava tupým mečom*).

Útvar: dvojdejtvoová dráma.

Postavy

V diele je desať postáv, ktoré sa ocitnú nedobrovoľne na tom istom mieste – v provizórnom väzení v pivnici jedného domu v ich meste.

Všetci majú niečo spoločné – nedodrжали hodinu stanného práva, po ktorej sa nesmeli zdržiavať vonku. Každý má na to istý dôvod.

Mladá zaľúbená **dvojica** (gymnazistka *Fanka* a študent *Ondrej*) sa nestihla načas vrátiť z rande – chlapec je starší, dievča je ešte takmer dieťa, Ondrej si vyčíta, že nebol rozumnejší a dovolil, aby niečo ohrozilo život dievčatá, ktoré miloval.

Zverolekár (*Dr. Šustek*) po návšteve švagra zmeškal vlak – je zvyknutý, že všetko vybaví, že mu každý vyjde v ústrety; bude sebecký, záleží mu len na svojej záchrane.

Pôrodná asistentka (*Babjaková*) tvrdí, že bola pri pôrode, ale vykonala nezákonnú interrupciu – nechce, aby ju susedia za ten čin kritizovali, pomohla žene, ktorej by dieťa absolútne skomplikovalo život. Neprezradí meno ženy, ani keď jej hrozí smrť. Neznáša starca *Terezčáka*, aj ona patrila medzi tých obyvateľov mesta, ktorí na neho pokrikovali kvôli údajnej zrade jeho syna.

Učiteľ (*Tomko*), ktorý všetkých učil – láskavý, dobroprajný človek, ktorý odpočiatku tuší, že sú väzňami a že im hrozí smrť, ale nechce ich ešte viac

vydesiť; jediný dbá o to, aby sa aj v krajnej situácii správali dôstojne a milosrdne, ako sa na ľudí patrí.

Prostitútka (Marika), dievča nad ktorým ohŕňa nos hlavne pani lekárnikova, hoci práve jej manžel bol Marikiným zákazníkom. Je jednoduchá, ale dobrehého srdca.

Holič (Uhrík), jeden z najznámejších mužov v meste – každý ho pozná a on každého pozná. Spolieha sa, že ho vysokopostavený zákazník zachráni, ale spozná, akú cenu má „priateľstvo“ holiča a jeho zákazníka. Bude najnegatívnejšou postavou, je schopný chrániť svoj život aj za cenu, že ohrozí život iného. Nezvládne napätú situáciu, je hysterický a stane sa vrahom.

Starec (Terezčák, bývalý horár), berie svoj osud odovzdane, svoj život si už odžil. Vo chvíli, keď mu hrozí smrť, je šťastný – od Nemcov sa dozvedel, že jeho syn nespôľupracoval s fašistami, hoci ho celé mesto považuje za zradcu. Chce očistiť jeho meno.

Cudzí mladík (tulák, ale vlastne utečenec z transportu do koncentračného tábora), je stoický, má skúsenosti s prenasledovaním a väzením – vie, čo ich čaká. Stane sa obeťou Uhríkovej zbabelosti a strachu a zomrie.

Pani lekárnikova, najmenej prepracovaná postava (postava do počtu) – pyšná malomeštiacka panička, ktorá si o sebe myslí, že by si predsa len zaslúžila iné zaobchádzanie než tí druhí.

Dejová línia

Do pivnice domu, z ktorého nový režim vystaľoval židovských majiteľov, postupne nemecká stráž privádza jednotlivé postavy – je ich spolu desať.

Dozvedia sa, že sú rukojemníkmi. Zomrú, ak sa do rána (... *kým kohút nezaspieva*...) nenájde vrah zabitého nemeckého vojaka na stráži. **Major von Lucas** bude k nim veľkorysý. Nezomrú všetci, ak spomedzi seba vyberú toho jedného, pretože ani mŕtvy nemecký vojak nebol bez chyby. Správy im prináša slovenský občan nemeckého pôvodu **Fischl**.

Nastane **hraničná situácia**, keď blízkosť smrti strháva masky z tváří. Návrhov je niekoľko:

- nech umrie prostitútka, veď aj tak nežije počestným životom – musí podať ktorým pripomenúť, že ani oni, ak ju dôverne poznajú, nie sú bez viny;
- nech umrie starý muž, veď si už požil dosť – ale starec chce očistiť pošípané synovo meno, ktorého pokladajú za zradcu;

- nech umrie mladý cudzí chlapec, veď ho tu nepoznajú – nakoniec sa ukáže, že mladík utiekol z transportu do koncentračného tábora. Uhrík bude o ňom tvrdiť, že je žid.

Nepomohlo to – chlapca zabije ten, ktorý stihne niekoľkokrát zradiť, *kým kohút nezaspieva*: holič Uhrík. Práve ten zo strachu pred smrťou klesne až na dno, stane sa hyenou a nie človekom, až si to nakoniec uvedomí a vyjde schodmi k východu dobrovoľne. Učiteľ zabráni Terezčákovi, aby mu podal kľúč od dverí. Holič sa musel rozhodnúť sám. Ostatní začuli len dávku zo samopalů.

Dej a ukážky

1. dejstvo

Do pivnice privedú mladú dvojicu Ondreja a Fanku – dievča má len šesťnásť rokov. Obaja si vyčítajú, že sa ocitli vo väzení. Fanka vraví, že je to jej vina, lebo chcela ešte aspoň chvíľu zostať v parku s Ondrejom. Myslia si, že sú sami v pivnici, ale po čase zbadajú, že je tam Starec – Terezčák. Aj jeho chytili po siedmej hodine, bol na cintoríne pri synovom hrobe. Po čase pribudne babica a podnapitý zverolekár Šustek. Babica tvrdí, že deti si nevyberajú čas, kedy sa majú narodiť, a zverolekár išiel na vlak na 19.00 hod. Po čase všetci zazrú pri schodoch mladého neznámeho muža v ošúchanom kabáte, vyzeral ako tulák. Po veľkom krikú a buchote vsotia ďalšieho:

Babica. Panebože, Uhrík...! (Priskočí, pomáha mu na nohy.) Samko... celý si...?

Uhrík. (Otrasený mrmle.) To ... to predsa ...A... a práve mne? Pán Severíny predsa...To, prosím, nedovoli, nedovoli...! (S námahou dokrivká ku kreslu.) V tomto meste každý vie, kto je pán Severíny! Au, to bolí...!

Šustek. Ukážte tú nohu. (Skloní sa k nemu, ohmatáva, Uhrík syčí od bolesti.) Asi vytknutý členok... možno naštiepená kosť. S tým musíte na röntgen!

Uhrík. (Poteší sa.) Na röntgen...?

Babica. Dovolila, pán doktor...? (Zdvorilo ho odsunie.) Samko, vyzuj sa. (Pokým si Uhrík vyzúva pravú topánku, Šustekovi.) Ešte dobre, že nezletel na ruky! Samuel Uhrík – to je najlepší frizér v meste!

Babica mu napraviť nohu, môže chodiť. Prichádzajú ďalší väzni – pani lekárnikova a učiteľ Tomko.

Učiteľ sa snaží situáciu zľahčovať, aby neupadli do beznádeje, ale Ondrej si všimne, že starý pán učiteľ, ktorý všetkých učil, má roztrhaný kabát a prasknuté okuliare a po bitke mu zostala na krku rana, ktorú sa snaží zamaskovať. Privádzajú Mariku – mestskú prostitútku. Pani lekárnikova nad ňou ohŕňa nos, pán učiteľ Mariku napomenie, aby neprovokovala.

Marika. Ale, pán učiteľ!...! (Dobrácky.) Prečo nie...? Naučili ste ma čítať, písať... aj kreslila som veľmi pekne, nepamätáte sa? (Nechváli sa, iba sa prostoducho bráni.)

Dobre varím, chodím do kurzov šitia. A učím sa aj po nemecky, pán učiteľ! „Ich bin... du bist... er ist...“

To sa dnes ľahko učí! Aj dnes som sa naučila zopár slov... (Sústredí sa, pomaly artikuluje.) Er... er ist... tot...

Ondrej. Dnes večer...?

Marika. Er ist tot. (Dôležite.) To značí... on je mŕtvý! (Ticho.)

Ondrej. (Napäto vydýchne.) Kto...?

Marika. No predsa ten vojak!

Šustek. Preboha... aký vojak?

Marika. Vy ste dobrý! Akí sú tu vojaci...? No predsa tí cudzi... pískali, behali po meste... a volali... (Rozhadzuje rukami.) Er ist tot... er ist tot... Presne tak. (Zháči sa.) Akože... vy neviete, čo sa stalo pred Fischlovým domom?

Uhrík. Pred domom pána Fischla...?

Marika. Ten vojak tam strážil... ešte poobede som ho videla, keď som išla do kaviarne. Bolo mu zima... aj sa obrátil za mnou, usmial sa... (Pauza.) No a večer už bol – prepichnutý!

Babica. Prepichnutý...?

Marika. Loveckým nožom! (Hrobové ticho.)

Krik vojaka počul učiteľ Tomko, vybehol z domu, Nemci ho chytli a surovo zbili. Odrazu sa začnú všetci vyhovárať, že majú svedkov, ktorí môžu dosvedčiť, že nemôžu byť vrahmi vojaka. Tulák ich umlčí:

Tulák. (Zaváha.) Spočítali ste, koľko nás je...?

Tomko. (Okamžite.) Mlčte, človeče...!

Tulák. Je nás desať...! (Ondrejovi.) No povedz, Ondrik...obyčajná náhoda, nič inšie...!

Ondrej. Myslím, že áno... (Sám chce tomu veriť.) Istotne nás bude ešte viac...

Tulák. To nie je náhoda. To je starý zvyk. (Tomkovi.) A vy to dobre viete, nie sme deti, pán učiteľ!

Tomko. (Takmer prosebne.) Sú tu deti! Mlčte, prosím...!

Pani. Preboha... aký zvyk?

Tulák. Jeden k desiatim.

Babica. Jeden... k čomu...?

Tulák. (Zavrčí.) Za jedného cudzieho – desať našich. (Ticho.)

Do pivnice vstupuje pán Fischl, slovenský Nemec, v jeho dome býval major Lucas a práve jeho osobného strážcu zabili. Aj on v tejto pivničnej miestnosti už raz s rodinou sedel – keď vypuklo Povstanie, partizáni sem nahnali nemecké rodiny. Ondrej si myslí, že je tým jedenástym, ale mylí sa. Pán Fischl potvrdí, že sú rukojemníkmi.

Pani. Ja... ja nerozumiem! (Bezmocne.) Prosím, čo je to, pán Fischl?

Fischl. (Diplomaticky.) Ak sa vinník nájde... ste prepustení. Ihneď a všetci desiat, milostivá pani!

Pani. A... keď sa nenájde? (Ticho. Čakajú. Muž v čiernom mlčí. Bielou vreckovkou si utiera čelo.)

Tulák. (Neprítomne.) Keď sa nenájde... tak nás obesia. V lepšom prípade – zastrelia. (Fischlovi.) Dokedy je lehota...?

Fischl. (Potí sa, takmer nečujne.) Do zajtra rána... Do svitania...

Starec. (Neprítomne.) Je napísané v evanjeliu: Prvej než kohút zaspieva, tri razy ma zaprieš...

Jeden cez druhého vykrikujú na pána Fischla a žiadajú ho, aby sa práve za nich prihovoril, lebo oni sú tí bez viny. Všetci prosia okrem Tuláka.

Tulák. A čo ste čakali...? Že pred vami – na riť padnem? (Pohrdavo.) Pozdravujem pána – majora! A za mňa... za mňa prosím nemusíte...!

Uhrík. Drž hubu! (Hrozivo k nemu.) Kriste, drž už hubu...! Ten človek nám chce pomôcť! A ty urážaš a dráždiš...!

Šustek. A provokuje...! Provokuje!

Uhrík. Akým právom, človeče...? Kto si... čo si...? Akým právom nám to kaziš...?!

Babica. Nikto! Pán Niktoš...! (Hystericky sa rozvrieska.) Bludár... Tulák akýsi... vagabund!

Taký... taký boľševik...!

Uhrík. (Cez zuby.) Pozor, kamarát, zavadziaš... Ešte slovo a...

Tulák. A čo...? (V holičovej ruke sa blysne britva.)

Uhrík. (Zrúkne.) A vyrežem ti ten tvoj všivavý jazyk...! Vymiškujem tú tvoju pýchu...! (Britva sa zatrasie pred nehybnou tvárou Tuláka.)

Pán učiteľ utíši situáciu. Starec neverí, že partizáni nepripustia, aby zomreli nevinní. Má osobnú skúsenosť s osudom svojho syna. Všetci majú odrazu strach zo smrti. Fanka plače a kričí, že ešte nechce umrieť. Tulák sa modlí, pridá sa k nemu babica, ktorá mu nadávala do boľševikov.

2. dejstvo

Je jedna hodina po polnoci. Nervozita väzňov narastá. Fischl poslal chlieb a vodu. Tulák si krája chlieb veľkým nožom – Uhrík si to všimne. Tvrdí, že to je ten nôž, ktorým zabili vojaka, chce, aby neznámy povedal, čo robil v ich meste. Napätie v miestnosti stále stúpa. Opäť príde pán Fischl. Tlmočil ich ospravedlnenia pánovi majorovi:

Fischl. Napríklad pani Babjaková je – konkrétne – od tej chvíle úplne voľná!

... pán major potrebuje už len meno tej rodičky.

Babica. Potrebuje... (Zmeravie.) Čože...?

Fischl. Meno, ulicu, číslo domu. (S úsmevom.) Major je trochu zvedavý človek.

Babica. Tá... tá žena ešte nerodila...! (Rozčúlene Tomkovi.) To som vám predsa povedala!

Tomko. To meno, pani Babjaková!

Babica. Nepoviem. (Zatne sa.) A nepoviem...!

Fischl. (Pochopi.) Ach, vy ste klamali...? Vy ste u nijakej ženy...

Babica. A just nepoviem...!

Babica. (Zl'akne sa.) Nie, nie...! Bola som u nej, je to pravda... ale nie preto, aby rodila... Aby nerodila...!

Aj Uhrík zažije šok, pán Severínyi vraj povedal, že má teraz iné starosti, ako sa starať o nejakého holiča.

Uhrík. ... Ach, to staré prasa...! Desať rokov sa trápim s tou hnusnou, spotenou plešinou... masťou, bravčovou papuľou... desať rokov mu strihám ešte aj chlpy z nosa...! Fúj! Také štetiny nemá ani divá sviňa...! ... Prečo mi to urobil... desať rokov... mne... mne Uhrík Samkovi...?

Starcovi Fischl chcel pomôcť sám od seba, Terezčákov syn ho na začiatku Povstania ukrýval, a partizáni ho preto označili za zradcu a zastrelili ho. Nemci však prešli jeho spisy a zistili, že Terezčákov syn iba predstieral spoluprácu s Nemcami, ale bol na strane partizánov.

Starec. (S nesmiernou úľavou.) Môj syn... Nezradil!

Babica Babjaková sa mu ospravedľňuje, celé mesiace na neho mesto zazeralo ako na otca zradcu. Starec je nevýslovne šťastný. Fischl prináša správu, že nemecký strážnik bol opitý, čo veľmi nahnevalo majora Lucasa, a preto zmiernuje podmienky Nemcov – trvá na potrestaní jedného rukojemníka.

Tomko. (Dôrazne.) Kto bude ten jeden...?!

Fischl. Major vám dáva... voľnú ruku.

Tomko. My sami máme...? (S hrôzou.) Nie, neverím...! To nie je možné...!

Uhrík okamžite udáva Tuláka, lebo vlastní lovecký nôž, ale Fischl ho sklame – lovecký nôž vraha zostal v tele obeti. Vyžadujú si hodinu na rozmyslenie. Začne peklo v dušiach väznených.

Šustek. Krucifix, tratíme čas...! Začnime! (Zimnične.) Hlasujme... no robme už niečo!

Fanka. Hlasovať...? (Nechápavo.) Tu je žena, čo ma priviedla na svet. A tu človek, ktorý ma učil abecedu... A pán Uhrík... pán Uhrík mi dával zamatové mašličky do vrkôčikov... a toto je člnapec, ktorého mám... (Zadržiava slzy.) Ako môžem hlasovať...? Proti komu...?

Tomko. (Šustekovi.) Nijaké hlasovanie nebude! Nikdy nedovoliť...!

Šustek kričí, že má tri deti a hypotéku na dom, Uhrík pripomína, že ma rodinu a stará sa aj o matku. Šustek navrhne, aby vyberali kandidáta na smrť podľa veku alebo podľa spoločenského postavenia – tí najnižšie postavení by mali prednosť.

Tomko. Tužil som to... Každý bude nepriateľom každého... všetci budú proti všetkým... (Unavene.) Čo môžem urobiť, synu...?

Starec (vynorí sa z úzadia). Ráno sa blíži, už je neďaleko... V evanjeliu je napísané: Prvej než kohút zaspieva, tri razy ma zaprieš...

Tomko. Áno, bude to tak. Už je t o t a k — — — Zrádzame jeden druhého. Sami seba... človečenskú podobu...

Šustek a pani lekárnikova by boli radi poslali na smrť mladú prostitútku Mariku. Tá musela ctihodnej panej pripomenúť, že našťastie nemá syfilis, lebo v tom prípade by ho dostala od svojho muža aj pani lekárnikova. Šustek sa vyzvedal, koľko rokov má starec, podľa neho by bolo rozumné, keby umrel ten, ktorý si takmer celý život odžil. Ten sa však chce pomstiť za smrť a pohanenie syna, a preto chce žiť. Ondřík je taký zúfalý z ľudskej zloby, že sa chce obetovať a zachrániť tak život Fanky.

Tulák sa prizná, že je povstalecký vojak, ktorý ušiel pred transportom. Radí im, aby nikoho nezvolili. Cudzí veliteľ nie je ich veliteľom a nemusia plniť jeho rozkazy.

Tulák. Človek nikdy nemá veľa možností... (Pokorne.) No vždy má aspoň jednu. (Pa-uza.) Ostať človekom.

Uhrík. Počujete...? Za každú cenu...! (Posadnutý strachom, nenávisťou.) A viete, prečo tak vraví...? Jeho život už nemá nijakú cenu – preto! On je už stratený... a on to vie... on to vie! Je to človek na úteku... štvaná zver... keď ho chytia – je koniec! Len preto pohŕda životom... jemu už na ničom nezáleží! On už nemá čo stratiť...!

Tulák. (Vzkypí.) Prečo si myslíš, že nechcem žiť...?! Ale nie na kolenách... nie na kolenách...! Nie štvornožky ako pes...!

Tulák. (Ticho, zastretým hlasom.) Áno, presne toto chceli... Dostať nás až sem... Toto chce každé násilie... Aby bol človek iba sám sebou... Osamelý, slabý, zlomený, zúfalý... Aby nestál... aby kľáčal... plazil sa po zemi... Aby bol červíkom v hnoji. (Uhríkovi.) Aby bol ako ty.

Uhrík. (Nepričítne.) Aby si... aby si už toľko... nenadával...! (Z preveseného učiteľovho kabáta rýchlo vytiahne svoju britvu a bleskovo zozadu sekne Tuláka do krčnej tepny.)

V pivnici zavládne zúfalstvo a chaos.

Tomko. (Zoči-voči.) Zabili ste človeka!

Uhrík. Nechcel som...! Chcel som... verte... chcel som nás...

Starec. Pššt...! Počúvajte...! (Meravo načúva, zahľadený kamsi do diaľky.) Počujete...? Kohút spieva... (Hrobové ticho, nepočuť nič – ten spev počulo iba Starcovo ucho.) (Vizionársky.) Stalo sa, ako bolo napísané... Prvej, než kohút zaspieval, si zaprel... (Uhríkovi.) zaprel si v sebe človeka... (Okolo Uhríka prázdno... pustý kruh.)

Uhrík. Iba som chcel... (Zúfalé gestá.) teba... i seba... i vás... i vás... nás všetkých...!

Fischl prichádza do pivnice, prinesie kľúč. Človek, ktorý vyjde z pivnice, bude musieť len utekať a nič viac. Zastreli ho na úteku – nebude súd ani poprava. Dozvie sa o vražde Tuláka, pokladá to za možné riešenie. Major chcel len jedno telo. Ľudia

v pivnici okrem Uhríka nechcú byť slobodní za každú cenu. Starec ponúka kľúč Uhríkovi, ale učiteľ Tomko mu zabráni, aby mu ho podal. Musí si ho vziať sám.

Uhrík. (Mrmle.) *No dobre... aj tak dobre...* (Pomaly, s akousi nečakanou dôstojnosťou ide k stolu. Neprítomne.) *Náš starý otec mali takýto kľúč. Od záhradnej bránky...* (Schytil kľúč, rýchlo odchádza na prvých schodoch.) *Povedzte doma, že... že sa za mňa netreba hanbiť!* (Pauza.) *Alebo... nevravte nič. Zbohom!* (Náhľivo kríva hore schodmi.)

(A zrazu zvonku – už kdesi na ulici – ostrá, krátka dávka zo samopalu. A potom ticho. A skamenení ľudia v pivnici.)

Použitá literatúra: *Bukovčan, I.: Kým kohút nezaspieva.* In: Päť súčasných hier. Bratislava: Tatran, 1987.

ZVON BEZ VEŽE

Historická téma sa odohráva v rokoch 1729 – 1740 v Bratislave (evanjelické lýceum a jeho okolie, vodný mlyn v Slávičom údolí, Bratislavský hrad, palác arcibiskupa Esterházyho), vo Viedni na kráľovskom dvore (audiencia u Karola VI.).

Napriek autentickejšť historických postáv, ich osudov, činov, prostredia, v ktorom žili, autor nesleduje úzko historický problém, ale vždy aktuálny morálny rozpor medzi svedomím a rozumom, medzi povinnosťou a možnosťou vykonať niečo pre svojho blížneho. Matej Bel nenájde v sebe silu zopakovať u kráľa (na nižšej inštancii prepočutú) žiadosť o milosť pre svojho priateľa a spoluverca Daniela Krmana, uväzneného na doživotie.

Vlastný syn mu pripomenie, že urobil menej, ako mohol. Nechcel ohroziť svoju existenciu a hlavne vydanie mimoriadneho geografického diela, ktoré pomohlo vede na mnoho sto rokov.

Matej Bel je nehrdinským hrdinom. Takí hrdinovia sa v autorovej tvorbe často objavovali.

Autor: Ján Solovič (1934), absolvoval dramaturgiu na Divadelnej fakulte VŠMU v Bratislave, pracoval ako dramaturg a neskôr ako umelecký šéf Československého rozhlasu na Slovensku. Okrem historickej témy spracoval dobovo angažovane súčasnú tému v sedemdesiatych rokoch (*Občianska trilógia*), neskôr aj diela s ekologickou (*Zlatý dážď*) a historickou témou (*Kde leží naša bieda, Peter a Pavel, Zhasnuté slnko* a iné). Dosiahol značnú popularitu, hlavne u televíznych divákov.

Útvar a dejová línia: historická dráma členená na dvanásť obrazov s prológom a epilógom.

Autor experimentuje s formou drámy. Hra sa člení na obrazy a nie na dejstvá, je rámcovaná dlhým prológom a epilógom – sú to epické rozprávania.

V **prológu** sa predstavuje mladý Karol Ondrej, syn Mateja Bela, vystúpi pred publikum v čase tristého výročia narodenia jeho slávneho otca. Podáva základné informácie o pôvode a živote svojho otca.

Na scénu vystúpia na krátky čas aj Matej Bel a Daniel Krman, aby energicky debatovali o náboženskej téme.

Karol Ondrej pokračuje v prológu a chce spolu s publikom zrekonštruovať otcovu vnútornú drámu, o ktorej vie len veľmi málo ľudí. Informuje publikum, že rekonštrukciu začne jedným septembrovým dňom roku 1729 v mlyne Segnerovskej rodiny v Slávičom údolí v Bratislave.